

Herrgårdsliv på Vese för 100 år sedan

Anteckningar ur prostinnan Kamps efterlämnade brevsamling

Ur boken *Kvinnor Präster Torpare Bönder*

Utgiven 1962 av Sven Rydstrand

För någon tid sedan kom i min hand en samling brev, som under åren 1830–1864 skrivits av dåvarande ägarinnan till Vese säteri i Bro socken, änkeprostinnan Maria Christina Kamp. Breven, som inte är poststämplade, har befordrats till adressaten, mademoiselle Hedda Lundgren på Wässby i Foss socken, genom en av kvarnkörarna på Vese, gamle torparen Johannes på Stämmebacken, som regelbundet några gånger i månaden körde till kvarnarna vid Munkedal. Mamsell Lundgren var en av prostinnan Kamps förtrogna vänner. Hon hade i sin ungdom haft anställning som husmamsell i Bro prästgård.

Prostinnan Kamp var född i Mollösund år 1792 och dotter till salteribokhållaren Jacob Bergström, som i början av 1800-talet inköpte Vese gods. Vid faderns död ärvde prostinnan Kamp hela säteriet. Efter blott 7 års äktenskap med prosten Kamp flyttade hon vid mannens död år 1829 åter till Vese med sina fyra döttrar. Här kom hon att så gott som uteslutande ägna sig åt gårdens skötsel.

Enkefru Prostinnan Maria C. Kamp

Född i Mollösund 1792.

Död på Wese gård 1864

Det är från denna gamla herrgård med dess väldiga ektimrade salar och dekorerade tak, allt minnen från den bålde amiralen Olof Strömstiernas dagar, som hon skriver ned sina brev. De blir givetvis hopraspade i brådskan och därför mindre innehållsrika, men i all sin enkelhet bidrar de dock till att ge oss en bild av livet innanför väggarna på det gamla säteriet för hundra år sedan. Här och där lämnas också intressanta upplysningar om personer och förhållanden, som berör bygdens kulturhistoria. Här skall vi blott som hastigast göra några små utdrag ur några av dessa brev, i den mån de skildrar hemliv och arbetsförhållanden på godset.

I flera av breven får man belägg för att det vävdes och syddes mycket på Vese under fru Kamps tid. Den 7 maj 1837 skriver hon sålunda följande: *"Vefskeden kan Gustafva hemta när hon vill på Semstad. Det är bra ledsamt, att det ska vara så svårt att vefva. Det var godt tålmodet ville räcka. Är det mörkblått öfver, kan hon gerna vefva på af det"*, och i mars 1844 heter det: *"Du är hjertligt velkommen, när du kommer, och må du gerna taga med dig så mycket garn du har af hvad sort som helst, så skall det gerna blifva kokt, lukadt och blekt, blott du sjelf är snäll och kommer."* I ett annat brev från samma tid står det talat om ett gille, man ställt till, då flickorna Gerle i Häller m.fl. hade kommit på besök för att hjälpa till med täckstickning. Det blev naturligtvis mycket att göra, när alla tyger skulle vävas i hemmet och alla kläder sys. Men så var det tydligen inte heller svårt att få folk, som hjälpte till.

I ett annat brev från 1844, daterat den 17 mars, heter det: *"Jag vill nämna för er, att Carl Gerle hafver Cabeljo att sälja. Han gifver två fjerdingar för en tunna hafre. Han är lite röd utanpå, men det går af i vattningen, varuti han bör ligga öfver en dag. Jag tänker att köpa några fjerdingar till hushållet. Jag var der (I C. A. Gerles affär på Häller) och tog mig en profbit, som var rätt god. – Vill ni hafva någon, så sänd snart bud dit. – Nu gifver Gerle 5 Riksdaler tunna för hafren, och jag hörde i går på Röe, att di tror, att han gifver 12 skilling deröfver. – Jag vill nämna detta för att fru Sellin (ägare på Wässby) icke seljer sin hafre till underpris."*

Redan i ett brev från prostinnan år 1842 skymtar Carl A. Gerle och hans affär. Där heter det nämligen: *"Jag har ej fått råkat Gerle sedan sist. Jag har haft bud dit två gånger, men ingen gång var han hemma. Jag skall fråga efter både Risgryn och Caffé. För mig sade han i vintras, att Risgrynen kostar omkring 11–12 skilling för skålpundet. Jag köpte då 10 skålpund men har ej betalat dem ännu."*

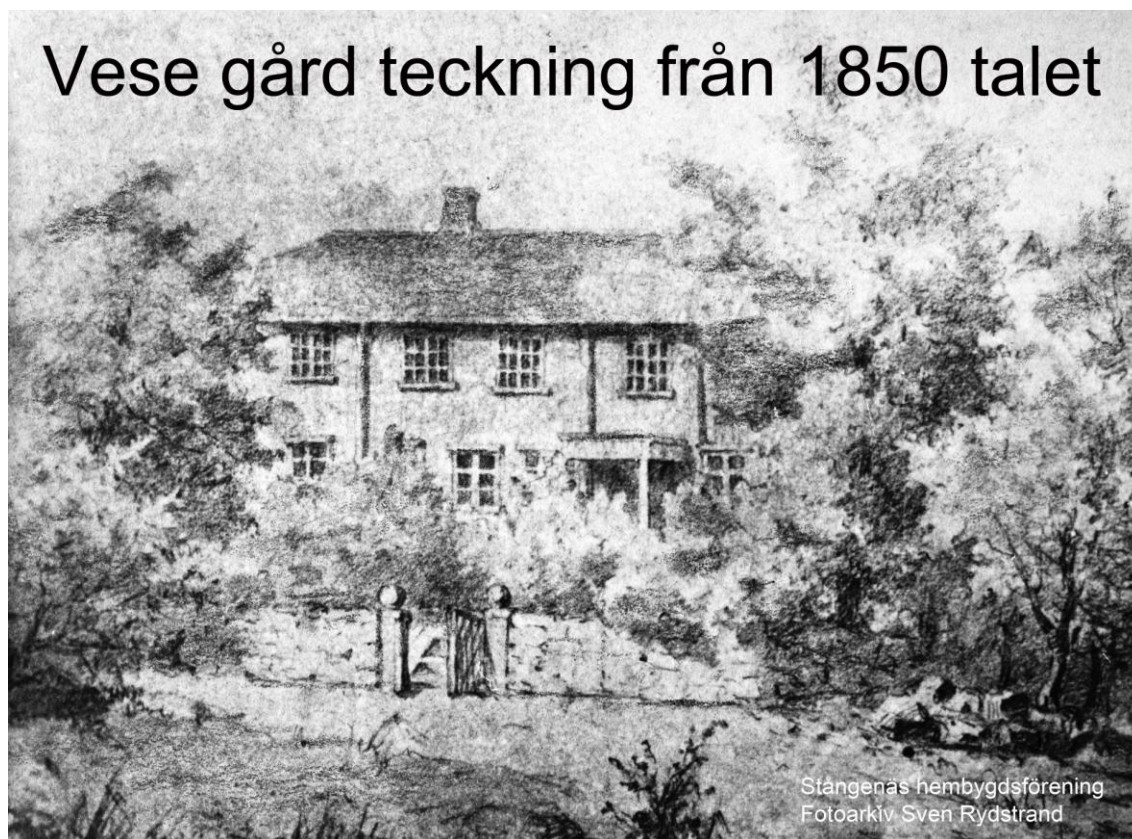
Det är här intressant att lägga märke till uppgifterna om, att C. A. Gerle bedrev lanthandel på Häller i Bro socken redan 4 år innan sådan handel blev tillåten på landsbygden, vilket skedde genom näringsfrihetsreformen år 1846. Gerle hade tydligen fått något särskilt tillstånd för sin handel.

I det nyss nämnda brevet från 1844 heter det även: *"Om något bud går till Uddevalla, så var snäll och köp mig en half aln tylj, det är ej sådant som nyttjas i sorgen, derföre tror jag väl ej att priset stigit så mycket. – Du må tro, här är en rörelse öfverallt med sorgesaker."*

Den här omtalade sorgen var tydligen efter konung Karl XIV Johan, som dog i mars 1844. Det var sålunda en verklig landssorg efter honom, så att t.o.m. priserna på sorgetyger steg av den anledningen.

Det framgår av breven att många resenärer ofta gästade Vese. Även prostinnan själv och hennes döttrar var mycket ute och reste, än med båt, än med hästskjuts. Ibland bar det av till Röe, ibland till Fogelvik, Holma, Rådholmen (:=nuvarande Gerlesborg) m.fl. platser. Så här skriver fru Kamp den 12 sept. 1840:

"När Marie Engström kom från Lars-Mäss Marknad, gjorde alla flickorna upp sällskap till Wässby. — Förra vecka var Rådholmsboarna här, di öfvertala mina flickor och flickorna Wirgin (på Röe) att i denna vecka göra dem ett besök." Samma dag var det Sanemarknad i Saltkällan, och prostinnan skriver, att alla gårdens tjänstefolk skulle resa dit. Hon sände brevet med en av dem. *"Du kan ej tro, vad här är för ett förstör idag med marknadsfolk," skriver hon.*

Vese herrgårdshus på 1850-talet.

Den äldsta känd avbildning av amiral Strömstiernas gamla säteribygnad

Men herrgårdslivet var inte bara nöjen och resor. Det var vardagligt tungt arbete också, och särskilt för den idoga herrgårdsfrun själv blev det mycket bekymmer. Särskilt som det tyckes ha varit svårt för henne att få ordentligt och stadigt tjänstefolk. I ett brev från 1837 skriver hon: *"Du kan ej tro, hvad jag haft mycket att göra och ännu mer att tänka på, ty det senare har ej någon kunnat hjälpa mig med. När våren är lagd, väntar jag gubben Falk hit, och med honom skall Maria Bagge resa till Orust."* Den Falk, som här omtalas, var den bekante Anders Falk på Tofta, Morlanda. Han var gift med en äldre syster till fru Kamp.

I början av år 1842 skriver hon följande: *"Jag har tänkt låta Härman resa till Wässby för att tala med fru Sellin om jag kunde få byta något utsädeskorn. Det jag har är rätt vackert, men di säger, att det inte är bra att nyttja en och samma sort för länge, men kanske transporten på ömse sidor blir för besvärlig."*

I ett brev, daterat den 14 februari 1863 heter det: *"Hela denna vecka har vi varit sysselsatta med slakt, men du må tro, jag har ej mycket kunnat vara med, utan Olivia (dottern) har för det mesta fått vara i köttboden och jag blott gjort någon liten titt för att säga Olivia hur jag vill hafva det."*

I början av 1860-talet synes prostinnan Kamp f.ö. ha haft det särskilt besvärligt. Själv var hon sjuk och svag, hennes döttrar var gifta och borta, och hon hade ofta brist på tjänare. Den 10 november 1863 skriver hon: *"Ännu är ej tröskat det minsta här, men vi har hittills haft af det gamla. – Förleden vecka var Inspektorn på Thårby (Torreby i Foss) här och fråga efter plats. Men jag ville ej befatta mig med honom. – Men Herran hjälper mig väl till någon passande person härtill."*

Många sorger drabbade prostinnan Kamp under Vese-tiden. En hennes dotter, Selma, som var gift med kyrkoherden i Onsala, Adolf Hallenberg, var tidtals mycket sjuk och nära döden, vilket bedröfvade fru Kamp mycket. En annan av hennes döttrar, Olivia, som var gift med kapten Robert Mollen i Lysekil, blev änka redan efter ett år. Och en tredje dotter, Adolfina, gift med lantmätare J. M. Nordvall, dog redan 1852, blott 25 år gammal. Även lantmätaren själv och dennes sjuårige son fick fru Kamp följa till graven. Särskilt sörjde hon svårt en av sina mågar, apotekaren F. Andersson i Uddevalla, gift med den äldsta dottern, Maria. Om apotekare Andersson, som antagit namnet Kamp, skriver prostinnan följande: *"Jag är mycket sorgsen till sinnes, som skulle förlora min så högt värderade Kamp, som jag älskade som en egen son. Han var alltid en klok rådgifvare och ett stöd för oss alla."*

Under år 1863 blev prostinnan Kamp allt svagare till sin hälsa. I ett brev skrivet i april månad det året anar hon, att hennes sista dagar snart är inne: *"Du må tro, jag har varit mycket skral, sedan vi råkades, mer än någon vinter förr, att jag verkligen tror, att jag ej öfverlefver någon mer. – Ske Herrans vilja! Jag har mer än någonsin blifvit stel och maktlös i benen, att jag ej kan komma upp i åkdon, således ej i kyrkan, som gör mig ofta ledsen. – Jag går med möda uppför trapporna och äfven annars. Men när man hunnit 71 år har man ej bättre att vänta."*

Hennes sista brev är daterat den 4 januari 1864. Några dagar därefter fick hon en hjärnblödning och blev mållös. Den 24 jan. insomnade hon för alltid. Det var ett strävsamt och flärdlöst människoliv, som därmed var fullbordat. Av dem, som kände henne, beskrevs hon såsom en mycket ädel och godmodig kvinna, som inte hade något intresse över för högfärd och fjäsk.

I det murade gravkoret vid Bro kyrka ligger hon tillsammans med sin make begravnen. Men i bygden kring Vese lever ännu hennes minne.